

Gulzige kokerjuffers

De volgende foto en tekst ontvingen we vorig voorjaar van Ilco van Woerseem:

"Op de voormalige vliegbasis Soesterberg, in een diepe blusvijver met drijvend fonteinkruid, waren 's nachts op 27 maart 2010 niet tientallen, maar honderden kokerjuffers eitjes van het dril van de bruine kikker en gewone pad aan het opeten. In april en mei zwommen hier dan ook geen kikkervisjes of paddenlarfjes rond. Wel waren er nog steeds veel kleine watersalamanders aanwezig"

Dat eieren van amfibieën door velerlei dieren worden gegeten, is wel bekend, maar dit fenomeen op zo'n grote schaal hebben wij (redactie) niet eerder vernomen. Bram Koese van EIS (European Invertebrate Survey – Nederland) kende deze schaal ook nog niet, evenals zijn Vlaamse collega Koen Lock. Wel kon hij melden dat het waarschijnlijk om het genus *Phryganea* gaat.

(Foto: Ilco van Woerseem)

Kamsalamanders in een stuifzandpoel

De kamsalamander komt in Midden-Brabant voor op een aantal locaties. Populaties in De Brand/Leemkuilen, De Baardwijkse Overlaat en Vughtse Hoeven zijn al jaren bekend. De populatie in De Brand (onderdeel van het Nationaal Park de Loonse en Drunense Duinen) wordt gezien als een kernpopulatie. De bossen en stuifzanden van de Loonse en Drunense Duinen zelf, zijn ongeschikt voor de kamsalamander, zo staat vermeld in het Natura 2000 gebiedsdocument.

Tijdens een inventarisatie in het oostelijk deel van de Loonse en Drunense Duinen trof ik op 24 juli 2010 onder een boomstronk

Poel te midden van een zandverstuiving met kamsalamander; een nieuwe vindplaats! (Foto: Mark Klerks)

een pas gemetamorfoseerde kamsalamander aan. De stonk bevond zich naast een kleine, ondiepe modderpoel, omgeven door stuifzand met daar omheen naaldbos. Deze poel was op dat moment nog maar enkele vierkante meters groot en erg ondiep. Qua grootte varieert deze poel afhankelijk van de neerslag en verdamping en valt soms droog, zoals in 2009 het geval was. Opvallend is de vrijwel volledige afwezigheid van (water) planten. De bodemstructuur bestaat voornamelijk uit stonken en een losse sliblaag. In de literatuur staan verwijzingen dat de kamsalamander de voorkeur geeft aan diepere stilstaande wateren met een goed ontwikkelde watervegetatie. Deze poel voldoet duidelijk niet aan dit profiel. Toch bleek de poel in relatie tot kamsalamanders waardevol.

Uit inventarisaties van reptielen en amfibieën, die ik voor Natuurmonumenten sinds enkele jaren uitvoer, wist ik al dat de kleine watersalamander voorkomt op en rond het stuifzand- en heidegebied. Zo had ik op deze locatie in voorgaande jaren gemetamorfoseerde kleine watersalamanders waargenomen en begin 2010 larven. In een andere poel, meer westelijk gelegen, heb ik ook adulte kleine watersalamanders waargenomen. Salamanders zijn blijkbaar in staat een poel te koloniseren te midden van een zandverstuiving. Iets wat waarschijnlijk onder vochtige weersomstandigheden is gebeurd. Zoals nu blijkt, geldt dit dus ook voor de kamsalamander. Een snelle inventarisatie

leverde op 24 juli meerdere pas gemetamorfoseerde kamsalamanders op. Ook zag ik een grote kamsalamanderlarf zwemmen. Er had dus succesvolle voortplanting plaatsgevonden. Om meer inzicht te krijgen in de aantallen aanwezige larven ben ik met een bevriend waarnemer de volgende dag terug gegaan. Rondom de kleine modderpoel troffen we 23 juveniele dieren aan. In het water werden zonder veel moeite 20 larven van diverse afmeting gevangen. De meeste zaten dicht tegen het metamorfoserende aan. Ik heb wel eerder kamsalamanders waargenomen maar nooit dit soort aantallen. Opmerkelijk is dat een naastgelegen poel, omgeven door naaldbomen, geen enkele kamsalamanderlarf bevatte. Wel werden veel kleine watersalamanders en enorm veel bastaardkikkers (larven en adulten) gezien. Met behulp van een eenvoudig pH-setje is de zuurgraad voor beide poelen bepaald. Beide bleken niet zuur te zijn (pH>6).

Uit navraag bij RAVON bleek de waarneming ook nog eens een nieuw uurhok te zijn. Verspreidingskaarten in het rapport 'Kansen voor de kamsalamander' tonen ook geen waarnemingen in deze omgeving. Een interessant vraagstuk is of het hier een nieuwe populatie betreft of een relict. Beide opties zijn zeer goed mogelijk. Populaties vanuit de Brand, Leemkuilen, Baardwijkse Overlaat en Vughtse Hoeven liggen allemaal binnen een door de soort te overbruggen dispersieafstand.

Uit het gebied Hengstven zijn geen waarnemingen bekend maar het lijkt aannemelijk dat de soort hier voorkomt. Ook hier zijn kleine droogvallende slotjes. Hypothetisch is het een logische schakel tussen de populatie in De Brand en Vught. Mocht het een relict zijn dan past het zeer goed binnen het verspreidingsplaatje. De oostelijke kant van de Loonse en Drunense Duinen is een rustig gebied welke mogelijk niet goed onderzocht is op de aanwezigheid van amfibieën. Ook lopen er in de nabijheid van het gebied smalle sloten die in de zomer droogvallen. Deze situatie lijkt overeen te komen met het aantreffen van kamsalamanders in sloten in de Vughtse Hoeven. Het is dus mogelijk dat de verspreiding van de kamsalamander binnen dit uurhok veel groter is dan nu bekend is.

In de omgeving staan ook planologische ingrepen gepland zoals

Nabijgelegen poel omgeven door naaldbomen zonder kamsalamander (Foto: Mark Klerks)

Kamsalamanders (Foto: Mark Klerks)

de aanleg van een golfbaan. Of dit een bedreiging of een kans is voor de aanwezigheid van de kamsalamander is vooralsnog lastig te beoordelen. Duidelijk is wel dat deze vondst invloed kan hebben op de planvorming van dergelijke projecten. De beheerder van het gebied, Natuurmonumenten, is direct geïnformeerd over de aanwezigheid van de soort.

Door de geringe afmeting van de poel is de situatie zeer kwetsbaar. De komende jaren zal ik deze plek extra monitoren om te onderzoeken of de kamsalamander zich in deze poel zal blijven voortplanten. Zeker is dat in 2010 er een nieuwe locatie aan de verspreiding is toegevoegd.

Mark Klerks